

Zemljiška knjiga Železniki, začetek 19. stoletja (3. del)

Vincencij Demšar

Ob zadnjem, tretjem delu regestov iz zemljiške knjige Železniki želim najprej opozoriti na nekaj literature o fužinarstvu na Kranjskem. Še danes mora, kdor želi kaj bolje spoznati razvoj fužinarstva v naših krajih, prebrati knjigo ljubljanskega muzejskega sodelavca Alfonza Müllnerja *Geschichte des Eisens in Krain*.¹ Največ je bilo tovrstnih razprav o fužinarstvu in življenju fužinarjev objavljenih v *Kroniki*: časopisu za slovensko krajevno zgodovino. Že prva številka je prinesla članek Slavka Smoleja o najstarejši livarni železa na Slovenskem.² Članek predstavi odkritje srednjeveške topilnice železa oz. plavža v Nomnju leta 1938, kjer je bilo dovajanje zraka na vodni pogon. Avtor je bil, ko so odkopavali ta tehnični spomenik, očitno zraven. Fotografije in skice so nazorno dopolnilo članka. O socialnih razmerah fužinarjev je pisal Rudi Kyovsky.³ Ivan Mohorič je poleg dveh preglednih knjig z naslovom *Dva tisoč let železarstva na Gorenjskem* (izdani leta 1969 in 1970) napisal še posebej *Železnikom* namenjeno razpravo *Zgodovina plavža v Železnikih*.⁴ V slednji predstavi tudi, kako so fužinarji kot delničarji na dveh fužinah, eni v Spodnjih in drugi v Zgornjih Železnikih, dejansko uporabljali fužino in velika kladiva. Poznali so tudi fužinske dneve, da so glede na velikost deleža lahko prišli vsi na vrsto. "Obratovalna kampanja plavža je bila zaradi tega razdeljena na 6 in pol period letno. Vsaka perioda je štela 8 tednov ali 56 dni."⁵ Primerjalno sta zanimivi razpravi istega avtorja o fužinah pri Kamniku⁶ in Železarni Gradac v Beli Krajini.⁷ Razprava ima podnaslov: *Položaj železarstva sredi preteklega stoletja, ki jasno predstavi propad malih obratov, posebej če niso bili ob večjih železniških prometnicah.*

O fužinarstvu na Gorenjskem so pisali tudi Blaznik, Verbičeva in Gašperšič. Blaznik je v poglavju svoje doktorske disertacije pisal o kolonizaciji rudarjev v Selški dolini.⁸ Verbičeva je na osnovi Zoisovih zapisov pisala o bohinjskem rudarstvu in fužinarstvu,⁹ kasneje pa je objavila tudi razpravo o železarstvu in žebjarstvu v Železnikih v prvi polovici 19. stoletja.¹⁰ Največ o pomenu in problemih žebjarstva na Gorenjskem, posebej v Kropi, pa je pisal Jože Gašperšič, dolgoletni ravnatelj kovinarske zadruge Plamen v Kropi. Samo v že omenjeni Kroniki je v letih 1959–1963 napisal šest tehtnih razprav. Več je tudi piscev, ki so pisali o socialni problematiki fužinarstva oz. žebjarjev.

S tretjim delom zaključujemo z regesti iz prve zemljiške knjige Železniki, ki ima svoj začetek, tako kot zemljiške knjige po drugih gospostvih, v zadnjem desetletju 18. stoletja. Knjiga je oštevilčena po straneh in se zaključ z zadnjimi vpisi julija 1802 na strani 355. Poleg dosedanjih pojasnjevanj in poudarkov o značilnostih v 1. in 2. delu naj navedem še nekaj zanimivosti.

Navadni prebivalci so običajno napisani brez posebnih nazivov. Iz samega besedila je včasih vidno, da gre za hišarja oz. hišarico, ker ima v posesti lastno hišo. Redki so pismeni, zato na koncu besedila tudi navajam, ali in kdo se je sam podpisal in kdo ne. Če je imel več posesti oz. premoženja, ima pred imenom napisano 'gospod' (Herr). Biček, ki je omenjen v zadolžnici na strani 334, je tituliran kot 'spoštovan', na koncu pa se ni sam podpisal. Pripadniki višjega sloja, poimenovani 'gospod', 'častitljivi', se ločijo od navadnih ljudi tudi po tem, da imajo dve imeni, po dveh svetnikih. Dokument, zadolžnico, kupno pismo, testament itd. datirajo na koncu z navedbo dneva v mesecu s številko, ko pa vpišejo tako listino v zemljiško knjigo, je redno navedeno, katerega dne se je vpisalo, a ob tem nikoli ne izpustijo navedbe svetnika ali svetnice, ki goduje na tisti dan.

Še enkrat želim povedati, da ima nemško besedilo tiste dobe še vedno primesi starejšega časa, zato so nekateri izrazi težko razumljivi. Pa tudi vrsto črk v gotici je precej podobnih: e, i, u, včasih tudi r in a. Posledično

je lahko kakšen stavek možno drugače smiselno prevesti. Druga težava so podobni izrazi: npr. na strani 347 in 348, ko gre za eno in isto listino, sta omenjena 'GroßHammer' in 'StrekHammer', druge listine pa omenjajo samo eno vrsto kladiva. Wolf v slovarju 'Streckhammer' prevaja kot 'veliko kladivo'.¹¹ Kaj pa je potem GroßHammer? Pričakovali bi, da pomeni isto, a glede na besedilo tega ni mogoče trditi. Predvidevamo, da izraz pomeni fužino kot celoto. Glede gramatičnih pravil ni nobenega končnega reda. Vejice se pišejo ali pa ne, ne glede na vsebino. Tudi tokrat ločim kranjske in nemške goldinarje, slednji so za eno četrtno več vredni. Pri nemških goldinarjih to posebej omenjam. Priimke in imena sem slovenil, razen imena Johan, za katerega je bil v tistem času večinsko v rabi izraz Johan in ne Janez ali kakšna druga oblika tega imena.

161. **Odpovedno pismo.** Neža Troyer, rojena Gortnar, potrjuje, da je prejela od brata Gašperja Gortnarja po očetu in materi odpravnino v višini 80 gold., nadalje eno kravo, eno telico, štiri ovce, dva mernika rži, dva mernika ječmena, 50 funtov prediva (Spinnhar), posteljnino, eno "Rasoha" in skrinjo. S tem je povsem zadovoljna. Ne od njega ne od njegovih dedičev ne bo v bodoče ničesar zahtevala. Gortnarjeva se je podkrižala, podpisal pa jo je Jožef Urbančič. Priči pa sta Mihael Semen in Jakob Dagarin. Železniki, 3. 12. 1800. – Str. 299–300.

162. **Kupno pismo.** Danes je bila sklenjena kupna pogodba med Jožefom Miheličem iz Palmade in Tomažem Bogatajem. Prvi proda v Zgornjih Železnikih pogorišče št. 116 skupaj z zelenjavnim vrtom, ki je zraven, za 110 gold. oz. 93 gold. 30 kr. nemške veljave. Kupec je danes plačal v gotovini celotno kupnino. Kupec s tem obljublja dominijo Železniki vso poslušnost in odrajtovati vsakoletne obveznosti in jih vpisovati na svoje ime. Sporočati mora tudi vse spremembe. Jožefa Miheliča sta kot priči podpisala Mihael Tolar in Jožef Urbančič. Železniki, 18. 12. 1800. – Str. 300–301.

163. **Zadolžnica.** Tomaž Bogataj, hišar (Insass) v Železnikih, prizna, da mu je Mihael Tolar za nakup in obnovo kupljenega pogorišča v Zgornjih Železnikih št. 116 posodil 400 gold. v gotovini. Vrnil bo v treh letih s 5% obrestmi. Posojiljemalec dovoljuje tudi vpis dolga na zgoraj omenjeno hišo. Podpisali so Martin Urbančič, predstojnik dominija, kot naprošeni priči pa Jožef Urbančič in Jožef Mihelič. Posojiljemalec se je samo podkrižal. Železniki, 18. 12. 1800. – Str. 301–302.

164. **Potrdilo.** Luka Košmelj potrjuje, da je dobil sto gold. od svoje žene Katarine, poročene Košmelj, kot zaženo (Heyrathgutte). Potrdilo je potrebno zaradi vpisa ženitovanjskega pisma v zemljiško knjigo. Luka Košmelj se je podkrižal; podpisal ga je dr. Jožef Vogou, ki je naredil tudi zapis in bil hkrati priča. Druga priča je bil Maksimiljan Pogačnik. Loka, 18. 12. 1800. – Str. 302.

165. **Poročni dogovor,** št. 20. Ženin Tomaž Koblar iz Železnikov in krepostna devica, nevesta (Tugendsamm Jungfrau) Marija Warl sta s soglasjem obojih staršev in predstojnika dominija in rudnika sklenila naslednji dogovor: Obljubita se poročiti cerkveno. Nevesta daje ženinu za zaženo, ta pa ji vrne premoženje izročilne pogodbe Železniki z dne 14. 8. 1794, št. 19, kar je dobila po svojem očetu, in sicer en dan velikega kladiva v sredo sedmega tedna v Zgornjih Železnikih, ješo "Sa Schlebmi", drvarjenje (Behuelzung) v "Prapotne Dollin" zraven Valentina Koblarja, Štefana Semena in očeta današnje neveste, Valentina Warla. V denarju dobi nevesta 70 cekinov (vredni po 5 gold.). Zraven je še 20 cekinov. Denar se bo izplačal po dovršenem 24. letu starosti. Vse skupaj se računa na vrednost 1.000 gold. Ženin daje nevesti 500 gold., tako ima skupno 1.500 gold. Vse, kar pri našata drug drugemu v poročno darilo, se zaradi varnosti zabeleži v zemljiško knjigo. Če bi

nevesta umrla pred 24. letom in ostala brez otrok, potem se vsoto 1.000 gold. in vsa osebna obleka (Leibs Kleidung) vrne staršem neveste. Če pa bi brez telesnih dedičev pred smrtjo neveste umrl ženin, potem polovica celotnega njegovega premoženja pripade nevesti, drugi del pa staršem ženina. Podkrižali so se Andrej Warl, nevestin oče; Marija Warl, nevesta; Valentin Koblar, ženinov oče; Tomaž Koblar, ženin; Johan Bohinc, priča. Vse zgornje je podpisal Franc Homan, naprošeni zapisovalec in priča. Sami so se podpisali še Franc Anton Homan, predstojnik dominija, in Matevž Warl kot priča. Železniki, 14. 8. 1794. – Str. 304–305.

Na isti strani je še pripis, da je bil ta dogovor na dan sv. Viktorja, tj. 23. 12. 1800, dobesedno prepisan v zemljiško knjigo.

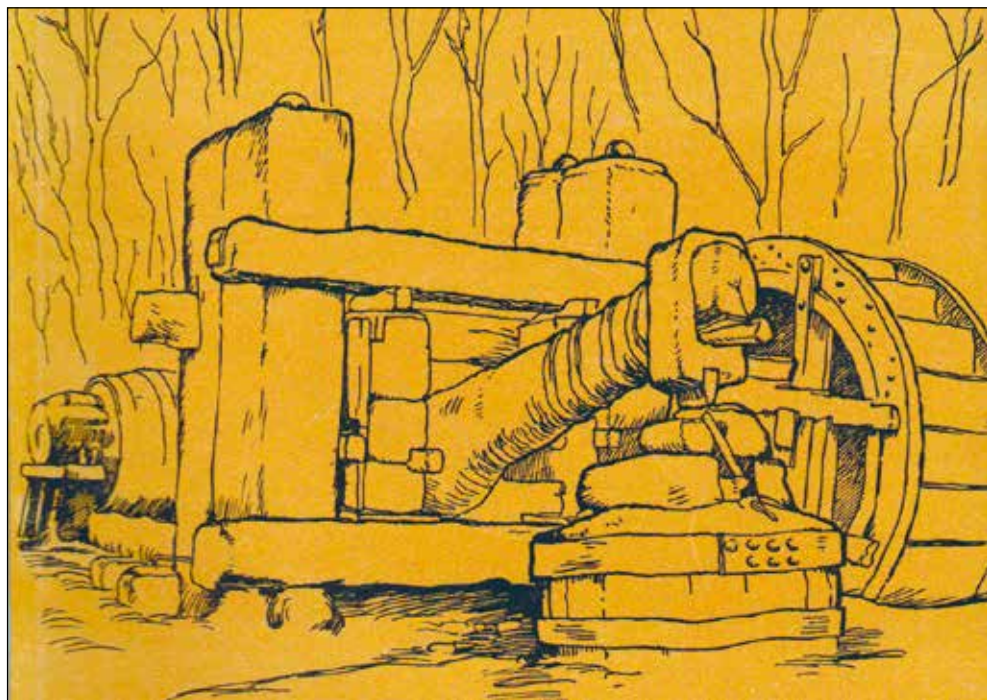
166. **Prenotiranje dolga.** Valentin Grohar proti Tomažu Bogataju zaradi prenotiranja (rezerviranja) priznanja dolga s 27. 12. 1800 za 556 gold. in 15 soldov. Podpisan dr. Valentinčič. Slednjemu je bilo priznано, da mu Tomaž Bogataj dolguje 556 gold. in 15 soldov. Vpis tega priznanega dolga ima pravno osnovo v patentu iz leta 1785 in dvornih dekretih iz let 1786 in 1790. Zahteva se nanaša na hišo v Zgornjih Železnikih z vsem, kar spada zraven, in na travnik "Pod Lassam". Uradnik (Actuar) Jožef Urbančič je to 13. 2. 1801 v Železnikih vpisal v zemljiško knjigo.

Tomaž Bogataj je na osnovi zaslišanja v Železnikih priznal, da Valentinu Groharju, fužinarju v Spodnjih Železnikih, dolguje zgornjo vsoto denarja od sv. Uršule tega leta dalje s 5% obrestmi in dva kolovrata (Spinradl). Dolgovi so nastali, ker je v naravi prejemal iz senožeti (heymath) "PodLassam" in dobil tudi kravo in delno tudi v žitu in drugih živilih. Podkrižal se je dolžnik Tomaž Bogataj; podpisali pa Franc Homan kot naprošena priča in sestavljavec listine; Pavel Homan kot priča in Grogo Saiz, "proschena priza od Thomasha Bogathaja". Železniki, 27. 12. 1800. – Str. 305–306.

167. **Kupna pogodba.** Sklenjena je med gospodarstvom Francem Dionizijem Urbančičem, podjetnikom (fužinarjem, Gewerker) v Železnikih in v Bistrici nad Kamnikom, kot prodajalcem in Jožefom Urbančičem kot kupcem v prisotnosti naprošenih prič. Franc proda vse premoženje (realitete) v Spodnjih Železnikih skupaj z vsem pravicami: 12 dni velikega kladiva (grosenHammers) v Spodnjih Železnikih skupaj s pripadajočimi gozdovi, kopišči (Kohlstaetten), rudniki (Erztgruben), rudišči (Erztplaetze), kovačnicami (Nagelschmidhuetten), devetimi ješami, kolparni (Kohlbaren), šest dni velikega kladiva (StreckHammers) na Škarjevc, mlin (Mahl) v Spodnjih Železnikih skupaj z zelnikom, lastno desetino (Zehensholden) iz hribov pri Sv. Mohorju, senožet v Lomu skupaj z lesom za drva, vrt "u Vorhouz", šest sedežev v cerkvi sv. Antona in pet sedežev v podružnici sv. Frančiška, zelnik na Brodu (ki naj bi ga prepustil le v doživljenjsko uživanje g. Jožefu Urbančiču),

stanovanjsko hišo z vso opremo, živino, premičnino, naturalne in materialne zaloge, hlev in zraven pripadajoče pravice do lesa za drva, senožet (Wiesfleck) v bregu, vrt in njivo "Nivza" in končno njivo "Nivza", ki jo je prej imel Mihael Semen.

Vse zgoraj naštetu je bilo ocenjeno na 18.060 gold. 45 kr. nemške veljave. Prodajalec zaradi zveste službe kupca, ki jo oceni na 4.060 gold., proda vse skupaj za 14.000 gold. nemške veljave. 2.000 gold. ostane pri prodajalcu do njegove smrti, pri čemer tečejo od tega 5% obresti. To bo kupec plačal prodajalčevim dedičem ali legatom. Ostalo pa kupec dolguje, tako kot smo že predhodno napisali: 1.000 gold. s 5% obrestmi g. dr. Johanu Repiču kot kuratorju Šubičevih sirot (Schubizischen Pupillen). 5.500 gold. s 6% obrestmi je posojilo gospe Margareti plemeniti von Glosenau. Kupec pa bo prodajalcu izplačal 5.500 gold. v gotovini v naslednjih obrokih: 1.200 gold. takoj po poroki; 900 gold.

Vodno kladivo z Mute, sedaj v parku na Ravnah (Lado Pirnat, perorisba), objavljeno na naslovnici Kronike: časopisa za krajevno zgodovino. XI. letnik, Ljubljana, 1963, 2. zvezek.

do 17. 4. in 1.400 gold. do 9. 10. prihodnjega leta. Ostalih 2.000 gold. bo plačal: 1.000 gold. s 5% obrestmi 9. 1. 1803 in točno dve leti kasneje, leta 1805, še ostalih 1.000 gold. s 5% obrestmi. Poleg aktivnega dolga Gregorja Ambrožiča prepušča prodajalec vse aktivne in pasivne zahtevke v železnikarskih rokopisnih knjigah. Prodajalec dovoljuje vpis te pogodbe v zemljiško knjigo, stroške tega plača kupec.

Vsi so pečatili in se lastnoročno podpisali: kupec in prodajalec, nadalje Nepomuk Gradezky kot kontrolor kameralnega gospostva Velesovo (Miekendorf) kot naprošena priča. Priči sta bili še Andrej Ksav. Warl in And(reas) Zette. Železniki in fužine v Bistrici nad Kamnikom, 26. 1. 1800. – Str. 307–309. Na zadnji strani je pripisano, kdaj je kaj plačal. Očitno je imel kupec denar, da je že v treh obrokih plačal 5.500 gold. in 20. 8. 1804 so bili vsi dolgovi poplačani oz. izbrisani. – Str. 309.

168. **Testament Elizabete Warl**, rojene Jurman. Martin Urbančič, predstojnik Železnikov, potrjuje, da sta prišla k njemu g. Franc Mlakar, fužinar, in Pavle Luznar, hišar (Innsass) v Železnikih, in mu pod prisego povedala, da ju je 8. 3. 1801 poklicala Elizabeta Warl in jima pri polni zavesti in brez prisile, potem ko je prejela sv. zakrament, povedala svojo poslednjo voljo. Pokopljejo naj jo po katoliškokrščanski navadi štirje duhovniki in tri dni naj opravljajo veliki offizium,¹² prav tako osmi dan in na obletnice. Za pogrebne slovesnosti skupaj s pogrebom in svete maše zase in za njenega moža namenja tri že polne sodčke žebļjev, tri pa bodo še izdelali, tako bo denar od 12 sodčkov žebļjev. Za ljubljansko sirotišnico namenja 5 gold. nemške veljave, 30 gold. ubožnici (Haus Armen) v Železnikih, 10 gold. pa drugim ubogim. Dve služkinji, Helena Warl in njena dekla Neža Tolar, dobita vsaka za zvesto delo po 5 gold. Svoji hčerki Mariji, poročeni Kobler, daje vse obleke skupaj s skrinjo in komplet posteljo,

kravo skupaj s senom in senošetjo (Haymath) "u Spik", veliko kladivo v Zgornjih Železnikih, in sicer ponedeljek v vrsti sedmih dni, eno ješo "Sa Kovatschenzo", kolparn, ki je zraven kolparna g. Franca Antona Homana, nadalje že skuhamo oglje na Jelovici in tri dni veliko kladivo "ander Lendt", gozd za drvarijo (Behülzung) v Suši (Schuscha), in sicer vse pod potjo do potoka Plenšak. Sicer vse te posesti (realitete) pripadajo zetu Tomažu Koblarju, s tem se to tudi pisno potrjuje.

Svojemu sinu, ki je v Trstu, namenja poleg očetovih 300 gold. še 200 gold., skupno 500 gold. kot očetov in materin dedni delež.

Univerzalni dedič vsega njenega premoženja, česar ni izrecno izgovorila drugim, je njen sin Andrej Ksaverij Warl. Ta je tudi dolžan izvesti njeno poslednjo voljo. Potrdila o tem je dolžan predstaviti takratnim župnikom. Predivo pripada srednji hčerki univerzalnega dediča. Kot priči pečatila in podpisala sta se Franc Mlakar in Pavel Luznar. Železniki, 8. 3. 1801. – Str. 310–312.

Predstojnik dominija Martin Urbančič je testament publiciral (razmnožil) 16. 3. 1801, v zemljiško knjigo pa ga vpisal 17. 8. 1801. Str. 312.

169. **Poročna pogodba**. Ženin Jožef Urbančič, sin pokojnega g. Franca Ksaverija Urbančiča, fužinarja v Železnikih, in pokojne matere Elizabete, rojene Pogačnik, in nevesta samskega stanu Marija Globočnik, hči g. Jurija Globočnika, fužinarja, in Elizabete, rojene Luznar, z dovoljenjem še živih nevestinih staršev in v prisotnosti prič skleneta naslednjo pogodbo. Poroka mora biti blagoslovljena po duhovniku. Ženin podarja nevesti vse premoženje, ki ga je podedoval po svojem očetu g. Francu Dioniziju Urbančiču v Spodnjih Železnikih, vse, kar je oče imel vpisano v zemljiško knjigo v Železnikih in kar je kupil po pogodbi dne 9. 1. 1801. Nevesta Marija pa dobi od svojega očeta

dejansko poročno darilo 2.500 gold., in sicer v naslednjih obrokih: na dan poroke 1.411 gold. 46 kr. Po polnoletnosti pa bo dobila še 1.088 gold. 14 kr., vendar jih oče glede na dogovor položi na njen račun že 17. aprila tega leta tako, kot so se dogovorili. S posebnim pismom se s tem tudi potrdi, da je nevesta dobila materin in očetov dedni delež.

Ženin se obvezuje, da bo vse premoženje, dedovano po očetu, v vrednosti 1.250 gold., nevestino darilo in ženska cerkvena sedeža št. 4 v cerkvi sv. Antona in v cerkvi sv. Frančiška št. 1, skupaj v vrednosti 3.750 gold., vpisal v zemljiško knjigo. Dogovor vsebuje tudi določila, da dobi, če prej brez potomcev umre ženin, proti plačilu 4.500 gold. ženinovim bližnjim sorodnikom vse premoženje nevesta in obratno, če prej umre nevesta, ženin plača 1.875 gold. nevestinim sorodnikom in izroči tudi nevestine obleke. V primeru, da bi zakonca imela otroke, pa še ne bi bili stari deset let, in umre oče, velja zgornji dogovor o dedovanju, le s to razliko, da nevesta izplača ženinovim dedičem oz. sorodstvu 3.375 gold., če pa umre nevesta, pa ženin izplača 1.250 gold. Če pa otroci preživijo deset let starosti in bi se nevesta hotela odseliti ali poročiti na novo, potem dobi nevesta izplačilo v višini 2.500 gold. Če pa nevesta ostaja kot vdova, ji pripada doživljenjska oskrba v hrani, obleki in stanovanju njenemu stanu primerno (den Vermögens Stand nach versehen, und unterhalten werden solle).

Vsi so pečatili in se podpisali sami: ženin in nevesta ter Jurij Globočnik kot nevestin oče. Pomembne so bile tudi štiri (!) priče: Pavle Luznar, Anton Globočnik, Johan Peter Plauc in Andrej Ksaverij Warl. Železniki, 7. 2. 1801. – Str. 312–314.

Martin Urbančič ga je kot predstojnik dominija vpisal v zemljiško knjigo 20. 3. 1801.

170. **Zadolžnica.** Podpisani Andrej Megušar potrjuje, da mu je Jurij Globočnik "sem in tja" (hin

und her) posodil 62 gold. s 6% obrestmi. Vrne v roku treh mesecev. Zaradi varnosti mu zastavi lastno hišo št. 5 oz. vse premoženje. Najemnik se je podkrižal, priči Jakob Megušar in Pavel Luznar sta se podpisali. Železniki, 23. 3. 1801. – Str. 314–315.

171. **Poravnava in cesija (odstop).** Johan Demšar potrjuje, da je kot dedič očeta Primoža Demšarja prejel v gotovini dolžnih 200 gold. po zadolžnici, datirani z 20. 6. 1793 (Železniki), od Gašperja Heberla. Ta denar pa odstopa kot dolžnik Lovru Šnajderju pod enakimi pogoji, kot so bili doslej. Johan Demšar se je sam podpisal, enako tudi priči Jožef in Franc Ksaverij Urbančič. Železniki, 19. 3. 1799. – Str. 315. Uradno je ta dogovor potrdil Martin Urbančič, predstojnik dominija, še isti dan, v zemljiško knjigo pa je bil vpisan šele 17. 4. 1801. – Str. 316.

172. **Testament.** Marija Bohinc ob spoznanju minljivosti vsega, pojemanju telesnih moči, a še vedno čistega duha brez prisile izreka poslednjo voljo za njeno malo premoženje, da ne bi bilo preprirov zaradi dedovanja. Pokopljeta naj jo dva duhovnika po krščanski navadi. Prav tako naj dva duhovnika opravljata tri dni zapored manjši obred¹³ (das kleine Officium) skupaj s sedmino (samt der Octav). V teh dneh naj tudi darujeta svete maše za njen pokoj in prav tako obletno mašo. 300 gold., ki ji pripadajo po možu Francu, naj dajo za 55 svetih maš zanjo. Od omenjenega denarja naj se da sestri Uršuli Jesenko 15 gold.

Iz njenega premoženja naj se plačajo naslednji dolгови: zetu Andreju Vidmarju, kar je ta plačal namesto nje g. Urbančiču,¹⁴ in še vse, kar mu je posebej dolžna. Lovrencu Potočniku in Gregorju Štalcu vsakemu po 15 gold.; Johanu Košmelju dolguje 7 petic,¹⁵ Jerneju Megušarju 9 petic in Urbanu Bizjaku (Wissak) 2 petici, Mihaelu Tolarju 1, Matevžu Semenu 16 in Johanu Bohincu 2 petici in 3 solde. Ubožnici v Ljubla-

ni nameni 4 gold. nemške veljave, resničnim revežem v Železnikih pa 5 gold., ki naj se med njih razdelijo.

Kar bo še ostalo, naj se razdeli na štiri dele in od tega tri četrtine dobi hči Mica Vidmar, ki je doslej zanjo z vsem skrbela in imela nekaj dolgog, ki jih ne našteva. Drugo tretjino pa dobi hči Jera Maher, ki živi v Loki.¹⁶

Za izvajalca (Exekutorn) testamenta je določila Pavla Luznarja, da vse to čim prej izvede. Oporočnica se je samo podkrižala. Pavel Luznar je podpisal oporočnico, sebe kot sestavljavca zapisa in pričo ter Urbana Bizjaka kot pričo. Železniki, 12. 4. 1801. – Str. 317–318.

173. **Testament.** Marko Šmid izrazi svojo poslednjo voljo glede svojega premoženja telesno oslabele, duhovno pa povsem pri močeh in pri polni zavesti. Prisotni sta dve priči in ni nobene prisile.

Pokopljeta naj ga dva duhovnika na domače pokopališče. Dva duhovnika naj opravita tri dni zapored manjši obred (das kleine Officium). Maše naj berejo dve pri sv. Križu, v podružnični cerkvi sv. Frančiška pri oltarju Materie Božje dve, ravno tako dve maši pri Materi Božji na Zalem Logu.¹⁷ Za maše naj dajo več kot 50 gold.

Za svojega sina g. Simona, ki je obljubil, da bo to jesen pel novo mašo (zu Primiciren) za malo mašo za kosilo in večerjo, kjer bo prisotnih okoli šest ljudi in dva duhovnika kot gosta; za obleke 110 gold., komplet posteljo s flanelasto vrečo (fleiben Sack), eno vzmetnico (Modrozen) iz dobre konjske žime, dve blazini (Bollster), en vzglavnik, dve platneni rjuhi (ein Paar Reistene Lailacher?). Posteljo bodo naredili iz posekanega oreha. Do nove maše naj bo doma na hrani in stanovanju. Za vse, kar bo dobil doma, pa mora dati pisno potrdilo, da se odpoveduje drugim zahtevam in da je tako prejel materin in očetov dedni delež.

Sinu Johanu, če še računa na odpravnino po

očetu in materi, če naj bi prišel domov, pripada 50 gold., za kar mora dati pisno potrdilo. Če pa sin Johan ni več živ, potem od teh 50 gold. dobi hči Uršula Fabiani 30 gold., sin Simon 10 gold., ostalih 10 gold. ostane hiši. Hčeri Uršuli, poročeni Fabiani, izroča hišo, ki jo je kupil od pokojnega Mihaela Levičnika kot očetovo in materino odpravnino. S tem mora dati tudi odpoved za vse drugo. Hčeri Heleni iz drugega zakona daje kot očetovo odpravnino 200 gold., ki naj jih dobi ob njeni polnoletnosti ali ko se poroči.

Ženi Mini pripada celotna moževa obveznost iz poročnega pisma, če se odseli iz hiše. Če pa ostane pri hiši, naj v vsem vzdržuje sina Andreja do njegove polnoletnosti. Imata naj skupno gospodinjstvo. Ubožnici v Ljubljani namenja 5 gold.

Univerzalni dedič ostalega premoženja je sin Andrej iz drugega zakona. Prevzema vse aktive in pasive. Po 50 gold. dolguje Matiji Gortnarju, Luki Košmelju in Jerneju Hrovatu. Uršuli Čemažar naj se plača na osnovi računa.¹⁸ Njemu pa dolgujeta Primož Martinčič¹⁹ in g. Karel Homan 47 ogrskih dukatov²⁰ in 5 patznov. Pri Johanu Demšarju ima približno 13 ogrskih dukatov, nadalje 80 povesev (Staab) prediva (Reisten) in en kos belega platna.²¹ Pri g. Dolencu je približno za 100 gold. žebļev in v vinu okoli 450 maslcov (Maaß). Ženi Valentina Groharja dolguje približno 3 dukate, pri Štefanu N. v Vipavi pa dolguje 40 dukatov in 3 dukate obresti. Jakobu Katzenbacherju Podbrdam (Pod Werda) 36 dukatov. Primožu N. Podbrdam 24 dukatov, Mroklinšarju 28 dukatov in njegovi ženi posebej 15 gold., pri "Drekaina" v Tolminu je dolga po odbitku za žganje 15 dukatov, pri mlademu Graparju v Tolminu 5 dukatov. Kar je še manjših dolgog, se bo pokazalo pri inventuri. O vseh dolgogih natančno ve le njegova žena, ki bo vse razjasnila.

Za kuratorja je določil Gregorja Štalca. Pavel Luznar je napisal testament in ga podpisal kot

priča. Isti je podpisal Gregorja Štalca, ki se je samo podkrižal. Železniki, 12. 5. 1801. – Str. 319–321.

174. **Testament.** Gregor Hrovat je pri tukajšnji zemljiški gosposki 3. 12 1800 povedal naslednje: Pokopljejo naj ga po krščanski navadi ob prisotnosti dveh duhovnikov in štiri dni zapored naj opravijo manjši obred (kleine officium). Za to in za svete maše namenja 90 gold. Za postavitev železnega Boga na velikem oltarju v cerkvi sv. Frančiška daje 10 gold. Po plačilu vseh dolgov in legatov, kar še ostane, namenja za oltar Križanega v cerkvi sv. Antona. Johan, sin brata Jerneja, naj dobi 5 gold. Ubožnici v Ljubljani gre 1 gold. Pri svoji mačehi Jeri, sedaj poročeni Luznar, ima 240 gold., ki mu jih je legiral njegov pokojni oče Urban. Terjatev ima še za 12 gold. pri Jakobu Klemenčiču, pri Gašperju Hlepšu (?) 12 pacnov, pri Jerneju Prevcu 7 pacnov, nadalje tukaj v župnišču še denar od prodane obleke in pri Gregorju Levičniku dolg; kar je skupno 24 gold. Za izvedbo vsega tega je zadolžen g. župnik v Železnikih.

Gregorja Jerala je podpisala priča in spisovalec testamenta. Železniki, 30. 5. 1801. – Str. 321–322.

175. **Poročno pismo.** Helena Luznar, rojena Primožič, ustno prosi za vpis poročnega pisma, v katerem ji je njen očim Andrej Luznar izročil hišo Železniki št. 96. Poročno pogodbo sta sklenila zakonca Jernej Luznar in Helena, rojena Primožič.

Gregor Primožič izroča svoji hčeri Heleni, poročeni Luznar, kot materin in očetov dedni delež 100 gold., le-ta pa jih poklanja možu. Mož pa jih vrača ženi in dodaja še 50 gold., tako da ima žena skupno 150 gold. Mož po starših še ni dobil nobenega premoženja. Nakazani denar se intabulira na hišo Železniki 96.

Podpisal in pečatil je za vse, razen za Jožefa Kunstla kot pričo, ki se je sam podpisal, Franc Anton Homman kot predstojnik dominija. Pod-

križali so se Jernej Luznar, Helena Luznar, Anton Luznar, Jurij Primožič in Anton Paplar kot priča. Železniki, 5. 10. 1795. – Str. 223. Dolg je bil izbrisan 23. 7. 1804. – Str. 323.

176. **Zadolžnica.** Gre za isto poročno pismo oz. zakonski par kot zgoraj, Heleno Luznar, rojeno Primožič, in njenega moža Jerneja Luznarja, ki dolgujeta Petru Prezlju 150 gold. s 5% obrestmi. In ta dolg so na zahtevo posojilodajalca Petra Prezlja vpisali v zemljiško knjigo. Na koncu sta navedena samo Helena Luznar in Franc Homman kot sestavljavec pisma in priča. Luznarjevo je podpisal Homman. Železniki, 20. 5. 1801. Dolg je bil poravnán in izbrisan iz knjige 23. 8. 1803. – Str. 324.

177. **Poročni dogovor. Povzetek.** Dogovor sta sklenila ženin spoštovani Simon, zakonski sin Štefana Jesenka in njegove žene Helene, in Uršula, hči pokojnega Jurija²² Čuič (Tschuitsch, Tschuitz), fužinarja. Ženin prinaša nevesti kot poročno darilo (Heurathgut) 500 gold. in ji obljubi vse premoženje (Haab und Gutt) v vrednosti 1.100 gold. Če prej umre ženin, je ona upravičena do 1.100 gold., če pa ženin preživi njo, on svobodno razpolaga s premoženjem. Drugače pa bo z dedovanjem, če bosta imela svoje otroke. Podpisal se je Franc Dioniz Urbančič, namestnik sodnika (Unterberg Richter). Železniki, 19. 8. 1771. – Str. 324.

V nadaljevanju piše, da je Simon Jesenko v zemljiškoknjžni zadevi z višjo rudarsko komisijo dokazal, da mu pripada rudarski dan v Zgornjih Železnikih, in sicer četrtek v šestem tednu, kolparn na Mlečju in prostor za rudo "Pod Wajerjam". Zato to spada k testamentu Jurija Čuiča z 19. 8. 1771.²³ Uršula je tako postala univerzalni dedič tudi tega premoženja s sklepom rudniškega sodišča z dne 4. 7. 1771 in glede na poročni dogovor vse to premoženje izročila možu. Na koncu sledi še sklep, da je Simon Jesenko to premoženje pridobil in da

se to vpiše v rudniško knjigo na njegovo ime; obvezno pa je treba vpisati tudi pravice žene Uršule na to premoženje po poročnem pismu. Pod sklep se je podpisal Simon Križanič (Chrischanigg).

To poročno pogodbo so 15. 6. 1801 prav tako vpisali v zemljiško knjigo in rudniško (arbitražno) knjigo (Schiedbuch), tretji zvezek, str. 75, na višjem rudniškem uradu v Ljubljani. To so komisijsko zapisali v Železnikih, in sicer Johan Nepomuk Gußmann, rudniški svetnik, direktor višjega rudniškega urada in rudniški sodnik na Kranjskem. – Str. 325–326.

178. **Poravnalna pogodba.** Andrej Megušar in njegov brat Mihael sta se pred pričama na sodišču

v Železnikih pogodila: Andrej izročja bratu Mihaelu naseljeno hišo št. 5 skupaj s pohištvom, kot so stenska ura, tehtnica in "tako imenovane slike", ter hišno opeko (Hausziegel), ki kot tu slednja pripada stanovalcem. Za vse to je plačal prevzemnik 400 gold. Tudi po smrti pa je dolžan skrbeti za otroke in očeta z vsem potrebnim (mit Rath und Tat) tudi že tedaj, ko bo še sam kaj zmožel. Prevzemnik Mihael Megušar se ni sam podpisal, prav tako ne priči Valentin Koblar in Gregor Jerala. Vse skupaj je podpisal Jožef Urbančič kot naprošeni zapisovalec pogodbe ob prisotnosti, podpisu in pečatu predstojnika dominija Martina Urbančiča. Še isti dan je bilo vpisano v zemljiško knjigo. Železniki, 25. 6. 1801. – Str. 326–327.

Vincenc Rajšp, Aleksandra Serše: Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787, Ljubljana, 1998. Karte, 4. zvezek, sekcija 159.

179. **Poravnava.** Štefan Semen potrjuje, da mu je gospa Marjeta Semen na današnji dan v gotovini iz svojega premoženja posodila 100 gold. nemške veljave, da jih je lahko izplačal Mihaelu Semenu, ki jih je dal svoji hčeri kot priženilo. Posojilodajalca je podpisal Andrej Warl kot priča. Druga naprošena priča je bil Anton Luznar. Ta poravnava je bila vpisana na celotno premoženje Mihaela Semna, v podrobnosti pa na hišo št. 34, vrt "Njivca" s posejanim (Ansatt), zelnik in nasadiščni vrt (Krauth und Pflanz Gartl), kovačnico in njeno orodje ter na pri hiši nahajajoči se hrastov "Spir".²⁴ Železniki, 11. 7. 1801. – Str. 327–328.
180. **/Pritožba/.** Mihael Semen se kot zastopnik stečajne mase (imetja) Antona Prezlja pritoži zoper Ano Rebulo kot upravljavko (Uiberhabe-rin) premoženja Antona Rebule in zastopnico dedičev s prošnjo, da se izrek s 26. 10. 1790 zaradi 300 gold. skupaj s 4% obrestmi od 5. 5. 1790 prenotira. Zastopal ga je dr. Valentinčič. Anton Rebula, sedaj pokojni, je bil zastopnik in upravitelj stečajne mase (Konkursmasse) Antona Prezlja. Rebula je Mihaelu Ambrožiču dopustil, da je bila iz stečajne mase izločena hiša, za katero naj bi dal samo 575 gold. Vendar se to prisojilo ne more izvršiti, ker bi moral dati še 300 gold. skupaj z obrestmi od 5. 5. 1790 dalje, kar pa se ni zgodilo. Zato naj se ta dolg – prenotiranje vpiše na premoženje Ane Rebule, poročene Semen. Ljubljana, 10. 7. 1801. V zemljiško knjigo Železniki so to vpisali 14. 7. 1801. – Str. 328–329.
181. **/Pritožba/.** Anton Rebula kot zastopnik premoženja Antona Prezlja se pritoži zoper Mihaela Ambrožiča, ki naj bi mu z dekretom 12. 10. 1790 prisodili hišo, s čimer pa ni soglašal. Škofja Loka, 26. 10. 1790. – Str. 329–330.
182. **Kupno pismo.** Jakob Megušar, fužinar v Železnikih, izjavlja, da je prodal za 70 gold. in 6 kr. nem. veljave štiri kopišča skupaj z rastjem (Behülzung) u "Tombale" zraven gozda Jurija Globočnika, na drugi strani pa zraven Johana Gortnarja iz Dražgoš. Priči Valentin Jerala in Johan Gortnar se nista sami podpisali, pač pa se je zase Jakob Megušar. Jožef Urbančič je poleg sebe podpisal še nepismeni priči. Železniki, 15. 5. 1801. – Str. 330.
183. **Kupno pismo.** Jakob Megušar, fužinar, potrjuje, da je prodal spoštovanemu (Ehrsamen) Tomažu Koblarju, prav tako fužinarju, za 212 gold. 30 kr. lastnih sedem kopišč "u Star Tratte" poleg grmovja (Behülzung) Jožefa Semena, za povrh pa še eno povesmo platna. Vpis v zemljiško knjigo je dolžan kupec. Kupec in prodajalec sta se sama podpisala, Valentina Jerala kot pričo je podpisal sestavljevec zapisa Jožef Urbančič. Železniki, 28. 5. 1801. – Str. 331.
184. **Kupno pismo.** Jožef Urbančič, fužinar v Železnikih, potrjuje, da je spoštovanemu Johanu Fabianu z Rudnega prodal za 100 gold. in 1 kranjski dukat dve kopišči "na Lanischach" na sončni in senčni strani, kar je kupil od pokojnega g. Franca Ksaverja Urbančiča, in dve kopišči "u Wassovizach", ki ju je kupil od pokojnega Jožefa Martinčiča. Sedaj je vse to izsekano. Celotno vsoto denarja je poklonil svoji ženi. S teh kopišč je proti plačilu dobival oglje in tudi sekal. Prodajalec Jožef Urbančič se je sam podpisal; hkrati je podpisal še nepismene priče Štefana Rovtarja, Antona Reicaterja in kupca Johana Fabiana. Železniki, 28. 7. 1801. – Str. 331–332.
185. **Kupno pismo.** Marija Pflieger potrjuje, da je prodala lastno hišo Zgornji Železniki št. 91 skupaj s premičnino in nepremičnino ter travnik "Plenschaz" v dolini, nadalje hišo Železniki št. 88, izvemši dve sobi, v katerih sama stanuje, ostalo pa je vedno naseljeno z najemniki. Vse to prodaja spoštovanemu Antonu Kosu za 600 gold. Za streho nad njenima sobama bos-

ta skrbela oba v enakih deležih. Prodajalka se obveže iz njenega stanovanja narediti hodnik (Gang) do te strehe, tako da je kupec pri tem povsem prost. Po njeni smrti ali drugi spremembi ima sedanji kupec predkupno pravico kupiti še preostali del; če bo tako hotel, naj kupi za 300 gold. Prodajalka se je sama podpisala, priči pa je podpisal sam zase Franc Mlakar in še za Jožefa Bička (Witcheck). Železniki, 17. 8. 1801. – Str. 332–333.

186. **Zadolžnica.** Podpisana Marija Pflieger potrjuje, da ji je spoštovani Matevž Megušar posodil 500 gold. v gotovini. Dolg bo vrnila v roku pol leta s 5% obrestmi. Zastavlja pa zato svojo hišo Železniki 88 skupaj z vrtom in hlevom. Priči sta isti kot zgoraj (št. 185). Železniki, 17. 8. 1801. – Str. 333–334.

187. **Zadolžnica.** Jožef Biček je posodil Antonu Kosu 400 gold., da je slednji kupil od gospe Marije Pflieger hišo Železniki 91. Posojilo se obrestuje po 5%, odplačilna doba pa je deset let. Zaradi varnosti zastavi kupljeno hišo Železniki 91. Če v času desetih let ne bi plačal tri leta nič obresti, je dolžan po predhodnem polletnem obvestilu ves dolg vrniti. Kupec se je samo podkrižal, prav tako priča Gregor Levičnik. Vse je podpisal Franc Mlakar, ki je bil tudi priča. Železniki, 17. 8. 1801. – Str. 334–335.

188. **Poravnava.** Peter Prezelj potrjuje, da mu je Jožef Semen plačal v gotovini po pokojnem Antonu Rebuli za žeblje 484 gold. nemške veljave. Prejemnika Petra Prezlja je podpisal Jakob Prezelj, ki je tudi napravil zapis. Obe priči sta se podpisali sami: Franc Mlakar in Anton Grohar. Železniki, 20. 8. 1801. – Str. 335.

189. **Kupno pismo.** Johan Trojar prodaja v Volčji vasi hišo in mlin, popisna št. Železniki 123, skupaj z vrtom ali "Niviza", gozdni (Holz) del v Smolevi nad vodo "u Schlebech" in vse, kar

pripada mlinu z dvema skrinjama (trugen) iz mehkega lesa, skrinjo za moko (Mell kasten), posteljo (Bettstatt)²⁵. Prodaja vse tako, kot je dobil – za 1.845 gold. spoštovanemu Luki Taušu iz Nove Oselice. Ob prodaji je dobil takoj na roke 1.448 gold. 20 kr. Preostali dolg, 366 gold. 40 kr., bo kupec plačal, ko mu bo prodajalec za to izstavil račun. Kupec in prodajalec sta se samo podkrižala, pričo Mihaela Tolarja pa je podpisala druga priča Jožef Urbančič, ki je tudi napisal pismo. Železniki, 18. 9. 1801. – Str. 336.

190. **Pobotnica.** Peter Prezelj potrjuje, da mu je Jožef Semen po pokojnem Antonu Rebuli dal na roke 100 gold. nemške veljave. Prejemnik se je podkrižal, podpisal pa ga je Jakob Prezelj, ki je tudi napisal pobotnico. Priči Anton Grohar in Franc Mlakar sta se podpisali sami. Železniki, 20. 8. 1801. – Str. 337.

191. **Zadolžnica.** Johan Drol, hišar v Zgornjih Železnikih, potrjuje, da mu je spoštovani Jakob Rant, kmet loškega gospostva, posodil 300 gold. za dobo pet let po 5% obrestni meri. Zato zastavi vse svoje premoženje in posebej hišo št. 117, ki jo je sam naredil. Dolžnik se je podkrižal in prav tako priča Urban Rant. Franc Mlakar je naredil zapis in bil tudi priča. Železniki, 30. 9. 1801. – Str. 337.

192. **Prošnja za vpis.** Valentin Grohar je prosil predstojnika dominija za vpis v zemljiško knjigo Železniki na osnovi listine s 26. 2. 1800, s katero je imel potrjeno, da mu je njegov brat Anton Grohar izročil hlev in skedenj (Dröschboden). Podpisan Valentin Grohar. Železniki, 4. 12. 1801. – Str. 338.

193. **Zadolžnica.** Anton Grohar prizna, da mu je njegov brat g. Valentin Grohar že 31. 1. 1798 plačal 35 gold. in danes iz bratske ljubezni še 30 gold., tako skupno 65 gold. Stroški za dr. Homana so 6 gold. 18 kr. Kupnino bo plačal v

roku enega leta s 5% obrestmi. Vsi so se podpisali sami: Anton Grohar in dve priči: Johan Homan in Karl Homan. Železniki, 26. 2. 1800. – Str. 338.

194. **Zadolžnica.** Marija Pflieger je plačala Petru Prezlju obveznosti, zato ji je Matevž Megušar posodil 600 gold. z obveznostjo 5% letnih obresti. Če v treh letih ne plačuje obresti, je dolžna kapital po predhodnem polletnem naznanilu vrniti. Zato zastavlja celotno premoženje, v podrobnostih pa hišo št. 88, kjer tudi sama stanuje, skupaj z vrtom in hlevom – vse s pravico vpisa dolga v zemljiško knjigo. Ob strani je pripomba, da je bil dolg izbrisan s plačilom leta 1805. Vsi so se podpisali sami: dolžnica in priči Jožef Urbančič in Franc Mlakar. Železniki, 17. 8. 1801. – Str. 339–340.

195. **Zadolžnica.** Marija Pflieger potrjuje, da ji je za plačilo različnih dolgov Gregor Gašperin posodil 1.600 gold. s 5% obrestmi. Dolg je treba vrniti po predhodni polletni napovedi. Zato zastavi tudi vse svoje premoženje, v podrobnostih pa pristavo (Mayerhof) na Jesenovcu skupaj z njivami, travniki in lesom. Priči sta bili pismeni, in sicer Jožef Urbančič in Jakob Megušar. Ob robu je pripis, da je bil dolg izbrisan po plačilu 29. 5. 1806, ker je g. Anton Globočnik plačal 1.000 gold., ker je 4. 6. 1806 na željo Gregorja Gašperina kupil vse tostran vode. Ostali dolgovi so bili 27. 7. 1806 poplačani s 600 gold. in tako vsi dolgovi izbrisani. Železniki, 2. 1. 1802. – Str. 340.

196. **Kupno pismo.** Anton Grohar je prodal vrt "U Knapbusse" (Knapovše – Knapci?) Gregorju Am-

Register k zemljiški knjigi Železniki. Foto: Vincencij Demšar

brožiču za 100 gold. in 5 finfarjev²⁶ in njegovi ženi izročil nove čevlje, njemu pa poddelane škornje²⁷ (untermachte Stifel). Prodaja je gotova, le s to pripombo, da čez tri leta, tj. leta 1801 do 1803, lahko prodajalec vrt ponovno uživa in obdeluje, le da je dolžan za eno leto plačati kot obresti 4 gold. Sicer pa ne on ne njegovi dediči nimajo pri tem vrtu nobenih pravic več. Obveznosti pa v bodoče plačuje kupec. Prodajalec je sam napisal in se podpisal. Železniki, 21. 8. 1801. – Str. 341.

197. **Kupno pismo.** Pavel Luznar s Trnja, Železniki 57, proda spoštovanemu Jožefu Bizjaku iz Novakov v gotovini za 830 gold. lastno hišo s hlevom, gozdni delež "u Souivnik" med Gregorjem Demšarjem in pokojnim Markom Šmidom, zelnik na Produ, ki je med zelnikoma g. Jožefa Urbančiča in Johana Bohinca. Prodaja tudi veliko mizo in veliki stol (den großen Tisch, den großen Stuhl) pri hiši, vzdani bakreni kotel,²⁸ železna pečna vrata in celotno kuhinjsko posodje, tudi drva (einen Ulman) in skrinjo (eine Trugen) iz mehkega lesa. Prodajalec se je podpisal sam, priči Urbana Bizjaka, pooblaščenca Jožefa Bizjaka in drugo pričo Jožefa Bička je podpisal Jožef Urbančič. Železniki, 24. 2. 1802. – Str. 341–342.

198. **Poročna pogodba.** Sklenila sta jo Johan Košmelj in njegova žena Elizabeta, rojena Megušar. Oče Matevž Megušar je obljubil svoji hčeri Elizabeti, poročeni Košmelj, za poročno darilo očetovsko in materino odpravnino 300 gold. To je na današnji datum tudi v gotovini izročila možu. On ji to vrača in daje svojih 150 gold. Da pa bi ji dal skupaj vsega 450 gold., ji poklanja celotno premoženje, to pa je hiša št. 82 s pripadajočimi gozdnimi parcelami in vrtom (vrtovi?). Vsi so se podkrižali: Elizabeta Megušar, poročena Košmelj, njen oče Matevž Košmelj, na drugi strani pa Johan Košmelj, mož, ter kot priče Valentin Košmelj, Pavle Šilar

in Urban Bizjak. Pečatil in podpisal je Franc Anton Homan, fužinar in predstojnik dominija. Železniki, 18. 10. 1796. – Str. 342–343. V zemljiško knjigo je bilo vpisano šele 23. 3. 1802. Ob strani je opomba, da je bilo izbrisano 8. 2. 1805 zaradi kupnega pisma.

199. **Odpovedno pismo.** Elizabeta Megušar, poročena Košmelj, se odpoveduje vsem zahtevam po odpravnini od domačih: Po pokojnem očetu Matevžu Megušarju, hišarju, je že prej prejela 300 gold. dote in glede na premoženje po zapuščinskem inventarju je prejela od brata, duhovnika Jakoba Megušarja, 220 gold., dva ženska sedeža, od bratov in sester skupno 520 gold., s čimer je povsem zadovoljna in se odpoveduje vsaki dediščini. Tudi če se bi pokazala v bodoče slučajno kakšna dediščina, se ona vsemu odpoveduje. Elizabeta Košmelj in priča Blaž Levičnik sta se samo podkrižala. Podpisal ju je Jožef Urbančič kot zapisovalec in priča. Železniki, 12. 3. 1802. – Str. 343–344. Pripis ob strani: Na osnovi odpovednega pisma z dne 8. 2. 1805 je izbrisano – ekstabulirano.

200. **Pobotnica.** Johan Košmelj, hišar v Železnikih, potrjuje, da je njegova žena Elizabeta, rojena Megušar, na današnji dan po pokojnem očetu Matevžu Megušarju prejela dediščino 220 gold. od svojega brata, duhovnika g. Jakoba Megušarja kot kuratorja vse zapuščine po očetu. Na osnovi gornje zapuščine v višini 220 gold. je mož Johan Košmelj nanjo vpisal vse premoženje, med drugim tudi hišo Železniki 82. Johan Košmelj in priča Blaž Levičnik sta se samo podkrižala. Na prošnjo gornjih dveh je napisal to pismo in bil priča Jožef Urbančič. Železniki, 12. 3. 1802. – Str. 344–345. Pripis ob strani: Na osnovi poravnave z dne 8. 2. 1805 izbrisano.

201. **Zadolžnica.** Jernej Luznar in njegova žena Helena potrjujeta, da sta se zadolžila pri spoštovanem Petru Prezljju, hišarju v Železnikih, za

300 gold., ker sta rabila za plačilo dedičem Matvža Megušarja. Denar bosta vrnila po predhodni polletni napovedi, in sicer s 5% obrestmi. Zastavita pa zato tudi svojo hišo Železniki 96 skupaj s pohištvom, breg za hišo skupaj z lesom (Gehülz) in prostor pred hišo. Podkrižala sta se Blaž Levičnik, priča in posojilojemalec Jernej Luznar. Spisal in vse tri podpisal je Jožef Urbančič, ki je hkrati tudi priča. Železniki, 12. 3. 1802. – Str. 345. Dolg je bil poplačan 13. 7. 1804, tako piše v obrobni opombi.

202. **Zadolžnica.** Marjeta Homan, rojena Prevc, potrjuje, da ji je častiljivi g. Jakob Megušar, kaplan v Moravčah, in zapuščinski kurator Matvža Megušarja za njene potrebe posodil 70 gold. Dolg bo vrnila v treh letih s 5% obrestmi s predhodno enoletno najavo. Za primer, da v treh letih ne bo plačevala obresti, si posojilodajalec zagotovi pravice na njeni posesti, ki jo je prejela od svojega moža g. Jožefa Homana, in sicer nepremičnine, kot je hiša Železniki 51, "Palmada imenovana", in k njej pripadajoči hlev in vrt. Podpisala sta se Marjeta Homan in Jožef Urbančič, sestavljavec zapisa in priča. Ta je podpisal tudi Simona Jesenka, ki je bil priča. Železniki, 29. 3. 1802. – Str. 346. Dolg je bil poravnat 31. 8. 1807, tako piše v opombi na robu.

203. **Zadolžnica.** Franc Jerala potrjuje, da je Matvžu Klemenčiču ostal dolžan za platno 71 gold. 31 kr. nemške veljave. Obveže se ta zaoznanek plačati od danes v enem letu. Pristaja tudi na to, da se ta dolg vpiše na njegovo hišo v Spodnjih Železnikih. Franc Jerala se je podpisal s tiskanimi črkami, priči pa sta bili Ignacij Homan in dr. Johan Homan. (Škofja) Loka, 13. 8. 1800. – Str. 345.

204. **Poročna pogodba.** Sklenila sta jo g. Anton, sin Jurija Globočnika, fužinarja v Železnikih, in njegove žene Elizabete, rojene Luznar, v zakonu vzgojeni sin in samskega stanu, kot ženin

ter Jožefa, hči g. Johana Bizjaka in njegove pokojne žene Marije Ane, rojena Krobath, v zakonu vzgojena hči, kot nevesta v prisotnosti prič in z dovoljenjem obeh staršev.

Ženinov oče izroča sinu, ženinu, vso posest, ki jo je kupil 1. 4. 1797 od gospe Barbare Gasser, sedaj poročene Bajželj (Ueischel), in sicer: a) polovica od "Ortz? Grubenna Motschivnke" imenovano; b) ješa zraven s pripadajočim kolparnom, kar je kupil od Valentina Groharja; c) dva dni veliko kladivo na strani (na deželi?) "an der Lendt" drugi teden v četrtek in osmi teden v sredo, grmovje (die Behülzung "Sa Lentschkovo Kozho"), dvoje kopišč skupaj z grmovjem "Sa goscho" pod grmovjem Antona Luznarja; f) kopišče skupaj s pripadajočim gozdom "Sa Ledino pod paschnem Verham"; g) senožet, Vertelca ali Ferlinka imenovana, in sicer od spodnjega dela senožeti "Nad Robam" in potem gor čez do "Sedlarizhne Snoschet" in naprej do meje senožeti Jurija Primožiča in naprej navzgor do vrha hriba obsegajoče grmovje; h) en dan veliko kladivo v petem tednu v soboto v Zgornjih Železnikih; i) moški sedež (Stull) v tretji vrsti v cerkvi sv. Antona in prav tako v cerkvi sv. Frančiška prva klop pri glavnem vходу; k) ješa, imenovana "u Trachtarje", ki je bila kupljena od Valentina Koblarja in meji na ješo g. Valentina Homana in Gašperja Bargilča²⁹ skupaj z malim posebnim prostorom. Zaostali dolg za to posest v višini 600 gold. plača sedaj ženin Barbari Gasser, poročeni sedaj Bajželj. Nadalje obljublja ženinov oče za priboljšek še dve kopišči skupaj s pripadajočim gozdom Kokra, kar je kupil od g. Filipa Frölich, župnika v Slavini. To meji na g. Johana Petra Plavca in Jožefa Semena. Nadalje obljublja ženinov oče sinu in njegovemu tastu Johanu Bajžlju tistih 209 gold., ki jih Anton Grohar iz Spodnjih Železnikov dolguje ge. Barbari Bajželj. Ob polnoletnosti pa se bo s posebnim pismom sedanjemu ženinu odpovedal očetovemu in materinemu dednemu deležu.

Na drugi strani pa daje nevestin oče svoji hčerki Jožefi za doto 2.000 gold. v času enega leta. Ta vsota je za tri hčere kot dediščina po pokojni materi Mariji Ani in kot nujni delež (Pflichttheil) po še živeči stari materi Mariji Jožefi Kumerdej. S tem se bo nevesta tudi z odpovednim pismom odpovedala vsem očetovim in materinim dednim deležem.

Ženinov oče je sedaj zastopnik mladoletnega sina Antona v pravnih zadevah, tudi v zvezi z dovoljenjem z garancijo 1.000 gold., skupno torej za 3.000 gold. vpisa v zemljiško knjigo. Nadalje je še opredeljeno, kako je z dediščino, če umre ta zakonca brez lastnih dedičev in če se nevesta – vdova ponovno poroči. Če ostane vdova v hiši, morajo doživljenjsko skrbeti za stanu primerno življenje. Če bi ženinov oče želel na stara leta živeti v Zgornjih Železnikih, mu je na voljo stanovanje v danes izročeni hiši, in sicer v zgornji sobi, obrnjeni proti Antonu Tolarju, in še kuhinja mu je doživljenjsko brezplačno na razpolago.

Vsi so se podpisali sami in tudi vsi pečatili: Anton Globočnik, ženin, Jurij Globočnik, ženinov oče, Jožefa Bajželj, nevesta, Johan Bajželj, nevestin oče; Peter Kumerdej, zapisnikar in priča, Jakob Resman, priča; Jožef Urbančič, ženinova priča, in Pavel Luznar, prav tako ženinova priča. Stražišče, 2. 6. 1800. – Str. 347–351. Pogodba je bila 19. 5. 1802 vpisana v zemljiško knjigo Železniki na premoženje fužinarja g. Antona Globočnika iz Zgornjih Železnikov in v pogodno knjigo³⁰ (Schiedbuch) Višjega rudniškega urada in sodišča v Ljubljani, 21. 12. 1801, 3. zvezek, str. 138–143.

205. **Sodna poravnava.** Johan Rudon (?) iz Tržiča (Neumarkt) je zahteval vpis v zemljiško knjigo na osnovi sodne poravnave 1. 7. 1802 proti Mariji Martinčič zaradi dolga 555 gold. nemške veljave in vpis na njivo "Niuza". Zastopa ga dr. Homan. To njivo je imel pred časom Mihael Semen, nato pa Jožef Urbančič, sedanja lastnica

pa je Marija Martinčič. V zemljiško knjigo je vpisal aktuar, zapisnikar Jožef Urbančič. Po sodni poravnavi 9. 4. 1802 je Martinčičeva dolžna za posojila v denarju in za železni material 545 gold. in zraven še 10 gold. sodnih stroškov. Prišteti pa je treba še 4% obresti od 9. 4. 1802 dalje. Na sodišču jo je zastopal sin Franc Martinčič in tudi dolg se zabeleži na sina. Plačeval bo znotraj sedmih mesecev po 110 gold. Če se ne bo držal rokov, bo nastopila eksekucija – izvršba.³¹ Loka, 2. 7. 1802. – Str. 351–353. Ob robu teksta je opomba, da je bil dolg na osnovi poravnave izbrisan. Ni pa naveden datum.

206. **Poravalni zapisnik.** Franc Polc iz Tržiča se je poraval z dolžnico Marijo Martinčič iz Železnikov na sodišču v Škofji Loki v zvezi s plačilom za železarski material v višini 214 gold. 36 kr. nemške veljave s 4% obrestmi od 9. 4. 1802 dalje. Dolžnico je zastopal njen sin Franc Martinčič. Polovico dolga, tj. 107 gold. 18 kr. nem veljave, mora plačati v treh mesecih, drugo polovico skupaj s sodnimi stroški 15 gold. pa v naslednjih treh mesecih, sicer bo prišlo do izvršbe. Poravnavo so podpisali tožena stran Franc Martinčič, tožnik Franc Polc in dr. Homan. Prepis pa je v gospoščinski pisarni v Škofji Loki naredil Maksimiljan Čebal, pisar. Gospostvo Loka, 1. 7. 1802. – Str. 353.

207. **Sodba.** Sodni pisar Maksimiljan Čebal v Škofji Loki je 7. 7. 1802 v imenu krajevnega sodišča v Škofji Loki poslal na zemljiško knjigo v Železnikih sodbo, da jo vpiše na hišo v korist Pavla Jelenca. V prepisu je priložil sodbo notranje-avstrijskega apelacijskega sodišča, ker se je Magdalena Jelenc, poročena Dolenc, v Železnikih pritožila zoper Gašperja Hebarla kot skrbnika mladoletnega Pavla Jelenca, ki je univerzalni dedič po Uršuli Jelenc. Gre za tožbo, po kateri naj bi bil toženi dolžan zapuščino po materi Uršuli Jelenc za 200 gold., 2 stara³² belega žita, pol centa prediva³³ (Spinhar) in kravo, vendar

tega ni dolžan. Po očetu Pavlu Jelencu pa ji pripada kot materin in očetov dedni delež 150 gold., kar mora toženi plačati v 14 dneh. Sodne stroške prve in druge stopnje plačata vsak svoje. Krajevno sodišče gospostva in mesta Loka, sodnik Andrej Alojz Prešern, Loka, 1. 12. 1800. V zemljiško knjigo Železniki je bilo prepisano 13. 7. 1802 v odsotnosti predstojnika dominija.

Zapisal uradnik (Aktuar) Jožef Urbančič. – Str. 354–355.

Knjiga je na zadnji strani pečatena s pripisom, da je bila zaključena s stranjo 355 in izročena. Urad zemljiške knjige Železniki, 16. 8. 1850. Delno poškodovani pečat z napisom po robu "Grundbuch Eisern" je še čitljiv. Podpisal se je Jakob Globočnik.

Opombe:

- ¹ Müllner, Alfons: *Geschichte des Eisens in Krain, Görz und Istrien von der Urzeit bis zum Anfange des XIX. Jahrhunderts*. Wien und Leipzig: Verlag von Holm und Goldman, 1909.
- ² Smolej, Slavko: *Najstarejša livarna železa na Slovenskem*. V: Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino, Ljubljana: Zgodovinsko društvo za Slovenijo, sekcija za lokalno zgodovino, 1953, leto I., št. 1, str. 54–57. (V nadaljevanju Kronika.)
- ³ Kyosky, Rudi: *Socialne razmere našega delavstva v Kropi, Kamni gorici in Železnikih proti koncu XIX. stoletja*. Kronika, 1953, leto I, št. 2, str. 81–89.
- ⁴ Mohorič, Ivan: *Zgodovina plavža v Železnikih*. Kronika, 1954, leto 2, št. 2, str. 95–100.
- ⁵ Isto kot 4, str. 97.
- ⁶ Mohorič, Ivan: *Zgodovina fužin ob Bistrici pri Kamniku*. Kronika, 1955, leto 3, št. 1, str. 25–32, št. 2, str. 93–99.
- ⁷ Mohorič, Ivan, *Železarna Gradac v Beli Krajini, Položaj železarstva sredi preteklega stoletja*. Kronika, 1953, leto 3, št. 3, str. 183–190.
- ⁸ Blaznik, Pavle: *Kolonizacija Selške doline*. Ljubljana: Leonova družba, 1928, str. 70–84.
- ⁹ Verbič, Marija: *Bohinjsko rudarstvo in fužinarstvo konec 18. stoletja*. Kronika, 1956, leto IV, št. 1, str. 6–14.
- ¹⁰ Verbič, Marija: *Železarstvo in žebjarstvo v Železnikih v prvi polovici 19. stoletja*. V: Selška dolina v preteklosti in sedanjosti, Železniki: Muzejsko društvo v Škofji Loki, Pododbor Železniki v spomin tisočletnice loškega gospostva, 1973, str. 101–114.
- ¹¹ Anton Alois Wolf: *Deutsch-slovenisches Wörterbuch*. Laibach, 1860, str. 1574.
- ¹² Slovesni obredi.
- ¹³ Manjši obred.
- ¹⁴ Okrajšava g. pomeni gospod. Navadni prebivalci so pisani brez gospod, malo višji, pomembnejši pa imajo zmeraj pred imenom Herr, tj. gospod.
- ¹⁵ Gre za srebren kovan denar s številko XVII – sedemnajstica. Glej Wolfov Nemško-slovenski slovar, str. 1473.
- ¹⁶ Verjetno gre za Škofjo Loko.
- ¹⁷ Zu Stuben. Zanimivo, da še v začetku 19. stol. Zali Log poimenujejo tako, kot so mu rekli Soričani.
- ¹⁸ Na koncu tega stavka je postavljen vprašaj. Očitno še ni bil predložen račun.
- ¹⁹ Tudi tu še ni obračuna, zato ni konkretne številke.
- ²⁰ Ogrski dukat je enakovreden nemškemu goldinarju, ki je za četrtno več vreden kot deželni goldinar. Primerjaj: Pavle Blaznik: *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*. Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973, str. 448.
- ²¹ Stück weis Rupfen Leinwand.
- ²² Na isti strani je Čuč najprej Georg, nato pa Jurij. Po tem lahko sklepamo, da so slovenska imena in priimke ponemčevali.

²³ Cum beneficio legis et inventarii.

²⁴ Mogoče neko orodje pri hiši. Ob strani je zapis, da je bil dolg izbrisan, kar je zapisano v knjigi I, str. 24. Sicer pa je prvi del poravnave dvakrat skoraj enako zapisan.

²⁵ Možno je, da gre za mizarsko mizo, mizarnico, in da gre za Werkstatt in ne za posteljo.

²⁶ Finfar je enota denarja.

²⁷ Čevlje ali škornje se je lahko tako "podelalo", da je ostal od prejšnjih samo zgornji del, spodaj pa se je naredilo novo, zlasti podplati.

²⁸ Tu ni pojasnjeno, čemu je ta kotel služil. Wolfov Nemško-slovenski slovar, str. 848, pravi, da je kotel, če je vzidan in če ga rabi strojar, lužnik.

²⁹ Priimek je težko berljiv. Prva črka je verjetno W, zato Warglischen.

³⁰ Anton Alois Wolf: Deutsch-slovenisches Wörterbuch. Laibach, 1860, str. 1358.

³¹ Besedilo na straneh 351–353 se v posameznih delih dobesedno ponavlja.

³² Anton Alois Wolf: Deutsch-slovenisches Wörterbuch. Laibach, 1860, str. 1535: en star je štiri mernike, mernik pa je od 20–25 kg. Belo žito je pšenica in mogoče še soršča.

³³ To je sorazmerno veliko, cent je 56 kg.

